

SA LETA LA KOARI NA TIE ZIU SARIPU TA
 POZAE
 HIBURU
 Sa Vinabakala

Sa leta hie, si ta kubere la koari na tie Hiburu^d pu lulia se Karisito. Noma lala nana sa ninovan^onovala tadina kana koari kasa tie te Karisito hire, meke boka ta evana^a koarini sapu boka luara pania rini sa rina^{nerane} koe Karisito pu ele tagoa rini. Gua asa, ke sa tie pu kuberena sa leta hie si sovutu va nin^{ira} i sa si arini koari na dia rina^{nerane}. Va dogoro ni sa sapu e Zisu Karisito si na kinohana soti sa Tamasa, meke arilaena hola ni Sa sari doduru ginugua koadi pa Tinarae te Mosese koasa vinariva egoi te Tamasa.

Totoso kuberia sa sapu gua asa, si ka netaⁿ nati tin^{itona} si zama va nin^{ira} ni sa koasa leta hie. (1) E Zisu si na Tuna Tamasa sapu koa hola ninae rane, meke ele va nonoga ia Sa gua pude va tabe hinokaria sa Tamana pa korapa tinasigiti, sapu ele va hokoto valeania Sa. Pa kalina sapu na Tuna Tamasa si Asa, si arilaena hola ni Sa sari na poropita pa totosokoana, meke gua tugo sari na mateana, meke se Mosese. (2) Se Zisu si ele tozia tugo Tamasa, pude na Nati Hiama Kenukenu^e pu koa hola ninae rane, sapu arilaena hola ni sari na nati hiama kenukenu^e pa totosokoana. (3) Saripu va hinokaria se Zisu si ta harupu koari na dia sinea, na minatagutu, meke na minate. Zisu sa Nati Hiama Kenukenu^e, si va mae ia sa tinaharupu hinokara, sapu ele tava titila vekona, koari na tinavete vina vukivukihi kurukuru pa linotu tadina tie Ziu.

Sa tie pu kuberena sa leta hie, si dogoria sa sa vina titila koari na rina^{nerane} tadina tie arilaedi pa vivineina sa butubutu Izireli (Hin^{ia} 11). Ke tepa la si asa koarini pu tirona sa leta pude madi soto va nabu koasa rina^{nerane}.

Pa hinia 12, si tepa ososo ni sa si arini pude madi dono la koe Zisu, meke soto va nabu koa Sa osolae kamo sa vina betobetona, somana ni sari na tinasigiti, na ninovanovala sapu be kamo koa rini.

Pa vina betona sa leta si na zinama vari tokae, na vina balau.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Leta

Karisito si na kinehana soti sa Tamasa, meke arilaena hola ni Sa sari na poropita. Hinia 1:1-3

Karisito si arilaena hola ni sari na mateana. Hinia 1:4 kamo hinia 2:18

Karisito si arilaena hola nia se Mosese. Hinia 3:1 kamo hinia 4:13

Karisito si na Nati Hiama Kenukenuue sapu arilaena hola ni sari doduru nati hiama kenukenuue te Tamasa. Hinia 4:14 kamo hinia 7:28

Sa vinariva egoi vaqura te Karisito si arilaena hola nia sapu koana. Hinia 8:1 kamo hinia 9:28

Sa vina vukivukihi te Karisito si arilaena hola ni sari doduru vina vukivukihi. Hinia 10:1-39

Sa rinanerane sapu soto va nabu koe Karisito. Hinia 11:1 kamo hinia 12:29

Sari na zinama vina betobeto. Hinia 13:1-25

Sa Zinama te Tamasa pu Vura Koasa Tuna

¹ Pukerane si hoke zama sa Tamasa koari na tiatamada pa votivotiki sirana, pa korapa zinama na tinavete tadi na poropita^d, ² ba koari na tososo mumudi hire si garunia Sa sa Tuna pude zama koa gita. Asa tugo sa Tuna pu kuri nia Sa sa doduru kasia popoa pukerane. Asa tugo si vizatia Tamasa pude tagoi sari doduru likakalae. ³ Sa Tuna si na kalalasangana sa ninedala te Tamasa, meke sa kinehana soti sa tinoa te Tamasa meke Asa tugo si tuqena sa tinoa tadi doduru likakalae koasa niniranirana sa Nana zinama. Sipu ele vulasa pani Sa sari na sinea tadi doduru tie, si

la habotu si Asa pa kali mataona sa Tamasa, sa Baṅara tolavaena, pa Maṅauru.

Zisu Karisito si Arilaena Hola ni sari na Mateana

⁴ Gua asa ke sa Tuna si ululu hola koari na mateana, kekeṅono gua tugo sapu sa pozapoza “Tuna Tamasa” sapu ta poni nia Sa si arilaena hola ni sapu tadi na mateana. ⁵ Ura loke totošo si zama nia Tamasa koa keke Nana mateana gua sapu zama nia Sa koasa Tuna pa Kinubekubere Hope, sapu guahe:*

“Na Tuqu soti si Agoi,

ṅinoroi si ta evaṅae na Tamamu Goi si Arau,” gua.

Meke loke totošo tugo si zama guahe sa Tamasa koa keke mateana:

“Arau si kaqu na Tamana Sa,

meke kaqu na Tuqu koreo Rau si Asa,” gua.

⁶ Totošo hiva garunu gore mae nia Tamasa pa kasia popoa sa Tuna kenuna, si zama gua pule hie si Asa:*

“Madi vahesia ri doduru mateana si Asa,” gua.

⁷ Koasa guguadi rina mateana, si guahe si zama nia sa Tamasa:*

“Va evaṅa guni Sa na givusu sari mateana,

meke sari Nana nabulu si gua rina hinuruṅu nika,”
gua.

⁸ Ba koa sa Tuna si zama guahe si Asa:*

“Tamasa, sa Mua habotuaṅa Baṅara si kaqu koa hola ninae rane ka rane,

Koa totoli ni Goi sari na Mua tinoni pa tinono koasa
Mua butubutu binaṅara.

⁹ Tataru nia Goi sa tinono,
ba kukiti nia Goi sa kinaleana.

* 1:5 Sam 2:7; 2 Samuela 7:14; 1 Koron 17:13

* 1:6 Diut 32:43

* 1:7

Sam 104:4 * 1:8 Sam 45:6-7

Gua asa, ke vizatigo meke va madigo sa Baṅara sa
 Mua Tamasa si Goi pude poni nigo sa qinetuqetu
 nomana,
 hola ni sari doduru turaṅamu,” gua.

¹⁰ Meke zama gua tugo he si Asa:*

“Baṅara, Agoi tugo si kurina sa kasia popoa pa pin-
 odalaena.

Sari doduru vinapodaka pa maṅauru si ta tavete pa
 limamu soti Goi.

¹¹ Kote murimuri palae si arini,
 ba Agoi si kote koa hola ninae rane.

Kote ṅoreṅore guana poko si arini,

¹² meke kote molomoloe ni goi si arini,
 guana poko koana si kote ta hobe.

Ba Agoi si koa kekeṅoṅo mo ninae rane,
 meke loke kokoina sa Mua tinoa,” gua.

¹³ Ura loke toতোসো si zama nia Tamasa koa keke ri Nana
 mateana gua sapu zama nia Sa koasa Tuna, sapu guahe:*

“Mu habotu pa kali Mataoqu,

osolae vekoi Rau sari Mua kana pa kauru Nenemu,”
 gua.

¹⁴ Ba sari na mateana si na maqomaqo, pu nabulu nia
 sa Tamasa, meke ta garunu koa Sa, pude toka ni sari Nana
 tie pu kote vagia sa tinaharupu.

2

¹ Gua asa, ke kaqu kopu valeana si gita koari na vina
 tumatumae hinokaradi, pu ele avosi gita, pude mada lopu
 tapala taloa. ² Sa inavoso sapu vala nia rina mateana
 koari na tiatamada pukerane si hinokara, meke asa sapu
 sekea, si vagia tugo sa koe Tamasa sa vina kilasa sapu
 garona. ³ Ve meke kote boka govete nia gita sa vinakilasa

* 1:10 Sam 102:25-27 * 1:13 Sam 110:1

te Tamasa be dono pania gita sa tinaharupu nomana hie? Sa Baṅara telena si ele tozia, meke arini pu avosona sa, si tozia koa gita sapu hinokara tugo sa tinaharupu asa. ⁴ Tamasa ba va sosodea tugo koari na votivotiki tinavete variva magasadi. Meke ele hopeke poni ni tugo Sa koari Nana tie sari na vinariponi mae guana koasa Maqomaqo Hope, gua sapu hiva nia Sa.

Asa sapu Turaṅa Va Kamo Gita pa Tinaharupu

⁵ Sa tinoa koasa kasia popoa vaqura vugo repere sapu korapa vivinei nia gita he, si lopu ari na mateana si vizati Tamasa pude koa totoli nia si asa. ⁶ Ba koa nana keke vasina, si zama nia sa Kinubekubere Hope sapu guahe:*

“Nasa sa tie ke balabala sisigitia Goi,

meke na tie hokara ba kopu nia Goi?

⁷ Ura ele tavetia Goi sa tie pa kinehamu Goi,

pude koa pa kauruna sa Mua ṅiniraṅira, pa kaurudi sari na mateana.

Meke ele ponia ṅiniraṅira na vina lavata Goi koa rina tie pude koa totoli,

⁸ meke va boka ia Goi pude ṅati hiniva ni sari doduru tiṅitona,” gua.

Totoso va boka ia Tamasa sa tie pude ṅati hiniva ni sari doduru tiṅitona, si loketona sapu lopu kaqu koa pa kinopu tanisa tie. Ba kamahire si lopu ele dogoria gita sapu koa ṅati hiniva ni sa tie sari doduru tiṅitona. ⁹ Ba dogoria nada se Zisu pa keke totosu papakana visoroihe si ele tava pepekae holani sari na mateana si Asa, meke koa gua mo na tie hokara, pude pa korapa tataru vari harupi te Tamasa, si mate pae ni Sa sari doduru tie. Kamahire si va baṅaria pa tinolava na vinalavata Tamasa si Asa, sina koa gua koa sa Nana tinasigiti na minate pa korosi. ¹⁰ Sari doduru tiṅitona si ta tavete pa limana sa Tamasa. Taveti

---

* 2:6 Sam 8:4-6

Sa si arini pude Nana telenā. Gua asa, ke padana tugo si pude va gotogoto ia Tamasa se Zisu, meke mae koa ta sigiti, pude va gorevura ia sa Nana hiniva, pude soku tie si madi boka ta evaṇae na koburu te Tamasa, meke pude madi boka somana tagoa sa Nana tinoā tolavaena. Ura e Zisu si kekenu ni si arini meke va kamoi pa tinaharupu.

¹¹ E Zisu si va tonoti sari na tinoā tadi na tie. Asa meke sari doduru pu ele va tonoti Sa, si keke e Tamasa mo sa Tamadia. Gua asa ke lopu kurekure nia Sa pude poza ni tasina si arini. ¹² Zama guahe si Asa:*

“Kaqu tozi vura nia Rau sa Pozamu koari na turaṇaqu, kaqu vahesigo Rau pa vari korapana sa vinarigara tadi na tinoni.”

¹³ Meke hie si zama nia Sa:*

“Kote vala rau sa qua rinaṇerane koasa Tamasa,” gua.

Meke guahe pule si zama nia Sa:

“Hiera si Rau, koa turaṇi Rau sari koburu pu poni Nau sa Tamasa,” gua si Asa.

¹⁴ Gita doduru sapu ta pozae na koburu Tanisa, si na tie hokara mo. Ke gua asa, si mae ta evaṇae na tie gua tugo mo gita se Zisu, pude gua tu asa si kote boka mate si Asa, pude va kilasia Sa se Setani, sapu tagona sa ṇiniraṇira tanisa minate, ¹⁵ pude boka vata rupahi Sa sarini pu koa ta pusi koe Setani pa minatagutuna sa minate. ¹⁶ Gilana valeania gita sapu lopu ari na mateana si mae nia Zisu pude harupi, ba gita na tie tu, sapu na tutina e Ebarahami. ¹⁷ Gua asa ke garo tugo pude mae ta evaṇae na tie hokara se Zisu, pude pa doduru ginugua, si koa kekenoṇo gua tugo ri Nana tie, meke pude boka ta evaṇae na Nati Hiama^d kenukenue si Asa, meke pude na nabulu ta ronuenta te Tamasa. Meke pa sirana gua asa si boka taleoso ni na vulasa pani Sa sari na sineā tadi na

* 2:12 Sam 22:22 * 2:13 Ais 8:17,18

tie te Tamasa. ¹⁸ Meke pude boka toka ni Sa sarini pu ta toketoke, sina Asa ba ele ta toketoke na koa ta sigiti keke η no η o gua tugo arini.

3

Zisu si Arilaena Hola nia se Mosese

¹ Ke gua asa, kasa tasiq η koe Karisito, gamu pu ele somana ta tioko koe Tamasa, si mi va sotoa sa mia rina η era η e koe Zisu Karisito, sapu ele garunu mae nia Tamasa pude na N η ati Hiama Kenukenue, sapu va hinokaria gita. ² Ele nabulu nia Zisu meke va gorevura ia Sa sa nana tinavete keke η no η o gua tugo e Mosese sapu nabulu nia sa Tamasa meke va gorevura ia sa sa nana tinavete pa korapana sa vetu te Tamasa.* ³ Ba padana Zisu pude tava lavata hola nia se Mosese. Keke η no η o gua sa vina lavata sapu ta vala koasa tie kuri vetu, si noma hola nia sa vina lavata sapu ta vala koasa vetu. ⁴ Ura sari doduru vetu si koa dia tugo tie kuridi, ba asa sapu kuridi sari doduru likakalae, si e Tamasa mo. ⁵ Ego, se Mosese hie si nabulu va gorevura nia sa nana tinavete koasa vetu te Tamasa. Helahelae ni sa sari ti η ito η a pu kote zama ni Tamasa vugo repere. ⁶ Ba e Karisito sa Tuna si nabulu va gorevura ia Sa sa Nana tinavete koasa vetu te Tamasa sa Tamana. Gita na tie te Tamasa si na vetu Tanisa, be turu va nabu si gita koasa nada vinarane meke koari na ti η ito η a pu helahelaeni gita pa nada rina η era η e.

Vina Balau Koari pu Va Karikari

⁷ Ke gua sapu zama nia sa Maqomaqo Hope,*
 “Be avosia gamu sa mamalai η ina sa Tamasa η inoroi,
⁸ si mi lopu va η in η irai sari na bulomia,
 gua sapu tavetia rina tiatamamia pukerane,

* 3:2 Nab 12:7   * 3:7 Sam 95:7-11

sipu va karia rini sa Tamasa,

meke podekia rini si Asa pa soloso qega.

⁹ ‘Sari na tiatamamia pukerane si podepodekau rini si Arau,

ba koari ka made navulu vuaheni si dogori rini gua sapu taveti Arau,

ba lopu boka va hinokarau rini.

¹⁰ Gua asa ke ta naziri ni Rau si arini, meke zama si Rau, sari bulodi si taliri va seu koa Rau, meke korodia luli rini sari Qua hiniva.

¹¹ Ke pa Qua tinanaziri, si zama tokotokoro si Arau sapu guahe:

Lopu kaqu kamo ia rini sa Qua vasina magomagogosoana,” gua si Asa.

¹² Kasa tasiqu koe Karisito, mi kopu puleni gamu, pude lopu keke koa gamu si va karia se Karisito, meke taluarae taloa koasa Tamasa toana. ¹³ Ba mi variva ninirai doduru rane pa mia tinoa sipu korapa toa si gamu, pude loke tie gamu si tava nira sa bulona koasa kinaleana. ¹⁴ Ura gita si somana tagoi sari na ginugua leadi te Karisito, be tuqe va nabu si gita koari na tinitona pu ele va hinokari gita pa podalaena, meke osolae kamo va vinabetona.

¹⁵ Gua sapu ta zamae pa Kinubekubere Hope sapu zama guahe:*

“Be avosia gamu sa mamalaininina sa Tamasa ninoroi,

si mi lopu va ninirai sari bulomia;

kekenoo gua rina tiatamamia pukerane pa soloso qega,

totoso kilua rini sa Tamasa, meke sari Nana tinarae,” gua.

¹⁶ Ego, ari sei tu sapu ele avosi sari na zinama te Tamasa, ba lopu hiva luli rini? Lopu arini tu sapu turana vurani e Mosese pa popoa Izipi sari? gua.* ¹⁷ Sarini tugo mo sapu

* 3:15 Sam 95:7-8 * 3:16 Nab 14:1-35

ta naziri ni Tamasa koari ka made navulu puta vuaheni! Meke ari kasa tugo mo sapu evani sari na kinaleadi, meke mate beto pa soloso qega! ¹⁸ Meke koari sei si zama tokotokoro sa Tamasa sapu lopu kaqu kamo si arini koasa Nana vasina magomagogosoana? Lopu koarini pu kiluna Sa tu sia? ¹⁹ Gua asa ke gilania gita sapu lopu kamo rini sa popoa magomagogosoana, sina lopu va hinokaria rini sa Tamasa.

4

¹ Ego koa gua sapu sa vina tatara pude somana koa magogoso koa Sa si korapa koa, ke mada kopu puleni gita, pude mada lopu siana nia sa minagogoso asa. ² Ura gita ba avosia mo sa Inavoso Leana te Tamasa, kekenono gua tugo arini pukerane; ba lopu va hinokaria rini, ke sokudi arini si lopu vagi nia keke lineana si asa. ³ Ba gita tu sapu va hinokaria sa vina tatara si la somana koa magogoso koe Tamasa. Sina gua hie si zama nia Sa:*

“Ke pa Qua tinanaziri, si zama tokotokoro si Arau sapu guahe:

‘Lopu kaqu kamo ia rini sa Qua vasina magomagogosoana,’” gua si Asa.

Zama gua asa sa Tamasa, ba telena si ele koa magogoso tu si Asa, toতোসা va hokoti Sa sari doduru vina podakana sa kasia popoa. ⁴ Sina guahe si ta zamae koa keke vasina pa Kinubekubere Hope koasa guguana sa rane vina zuapa:*

“Pa rane vina zuapa si magogoso sa Tamasa, sipu ele va hokoto betoi Sa sari doduru Nana tinavete,” gua.

⁵ Meke ta zamae pule tugo sapu guahe pa keke vasina:*

“Lopu kaqu kamo ia rini sa Qua vasina magomagogosoana,” gua.

* 4:3 Sam 95:11   * 4:4 Zen 2:2   * 4:5 Sam 95:11

⁶ Meke sokudi arini pukerane si avosia mo sa zinama te Tamasa, ba lopu va hinokara, ke lopu somana vagia rini sa minagogoso, ba koadia si kaiqa kamahire pu vagia sa minagogoso. ⁷ Gua asa ke gilania gita sapu ele vizata pulea Tamasa si keke rane sapu ta pozae “Rane ninoroi.” Sina ele zama vura nia Tamasa koe Devita pukerane pa Kinubekubere Hope sapu guahe:*

“Be avosia gamu sa mamalainina sa Tamasa pa rane ninoroi,
si mi lopu va ninirai sari na bulomia,” gua.

⁸ Ura be ele poni ni Zosua sa minagogoso sapu va tatara nia Tamasa koari na tinoni, si lopu kote zama pule nia Tamasa si keke votiki rane magogoso.* ⁹ Gua asa ke korapa koa nana tugo sa minagogoso tadi na tie te Tamasa, kekenono gua tugo sa minagogoso te Tamasa pa rane vina zuapa. ¹⁰ Ura asa sapu nuquru koa sa minagogoso tava tatarana te Tamasa, si kote magogoso koari nana tinavete soti, kekenono gua sapu magogoso sa Tamasa koari Nana tinavete.* ¹¹ Gua asa ke mada podeke sisigitia pude nuquru koa sa minagogoso asa, pude lopu keke tie koa gita si kote siana nia si asa, kekenono gua ri kasa tiatamada pukerane pu siana nia sina loke dia vinatabe.

¹² Ura sa zinama te Tamasa si toana meke ninira. Naru hola nia sa sa magu sapu naru varikali. Nuquru va korapae la si asa pa kokorapana hokara sa maqomaqona meke sa tinoa tana tie. Viliti sa sari na inokoro, na binalabala tomedi pa bulo tie. ¹³ Tamasa si dogoro betoi sari doduru tinitona, meke loketona si paere pa dinono Tanisa. Koa Sa si kote la va vurai gita sari doduru gua pu ele evani gita.

Zisu sa Nati Hiama Kenukenue Arilaena

---

* 4:7 Sam 95:7-8   * 4:8 Diut 31:7; Zos 22:4   * 4:10 Zen 2:2

¹⁴ Mada soto va nabu koasa vina hinokara sapu ele vagia gita, sina korapa koa Nana sa nada N̄ati Hiama Kenukenuue arilaena, e Zisu sa Tuna Tamasa. Ele la si Asa vasina koa sa Tamasa pude tokani gita. ¹⁵ Sa nada N̄ati Hiama Kenukenuue asa si tataru hinokarani gita Sa si gita koari na nada minalohoro pa maqomaqoda, sina na tie gua mo gita si Asa, meke ele ta podeke si Asa koari doduru pinodeke, kekeno^{no}o gua tugo gita, ba lopu hite hoqa pa sinea si Asa. ¹⁶ Ke gua asa, si mada lopu matagutu, ba mada ene va mataqara la vasina koa sa habotuana Baṅara te Tamasa, vasina koa sa Nana tataru variharupi. Vasina si kote vagia gita sa tataru variva taleosae, meke sa Nana tataru variharupi pude tokani gita, pana ta hivae si asa koa gita.

5

¹ Sari doduru n̄ati hiama kenukenuue si ta vizata vagidi pa korapana sa dia butubutu tuti hiama, pude nabulu nia sa Tamasa, meke pude taveti sari vina vukivukihi^d na vinariponi vinulasadi rina sinea tadi na tie. ² Asa si boka turaṅa va hitehite ni saripu pupuhu meke hoqa pa sinea, sina Asa telena ba malohoro pa soku hahanana meke na tie sea tugo si asa. ³ Gua asa ke hoke tavete dia vina vukivukihi soti tugo teledia sari n̄ati hiama kenukenuue, pude na vinulasadi rina dia sinea soti, kekeno^{no}o gua tugo sapu hoke va vukivukihi poni rini sari na tie.* ⁴ Loke tie arini si hoke vizata pule nia telena pude ta evaṅae na n̄ati hiama kenukenuue, ba Tamasa tu vizati, kekeno^{no}o gua tugo e Eroni sapu e Tamasa tu vizatia.*

⁵ Gua tugo se Karisito, lopu vizata pule nia telena si Asa pude na N̄ati Hiama Kenukenuue, ba e Tamasa tu vizatia.

---

* 5:3 Liv 9:7   * 5:4 Ekd 28:1

Ura guahe si zama nia Tamasa:*

“Na Tuqu soti si Agoi, ninoroi si ta evanae na Tamamu Goi si Arau,” gua.

⁶ Meke pa keke vasina pule pa Kinubekubere Hope, si zama guahe sa Tamasa koasa Tuna:*

“Agoi si na Nati Hiama Kenukenuue ninae rane ka rane, pa kinehana e Melekizadeki^d,” gua si Asa.

⁷ Totoso koa pa pepeso se Zisu, si kabo va ululae la koe Tamasa si Asa pa Nana vinaravara na tinepatepa la koa Sa, pu boka harupia si Asa pa minate. Avosia Tamasa sa Nana vinaravara, sina va pepekae meke vala betoa Sa koe Tamasa sa Nana tinoa.* ⁸ Hinokara tugo, sapu na Tuna Tamasa si Asa, ba pa korapa tinasigiti si va nonoga ia Sa gua pude va tabe. ⁹ Meke sipu ele tava gotogoto si Asa si ta evanae na natina sa tinaharupu si Asa koari doduru pu va tabea si Asa. ¹⁰ Gua asa ke vizatia Tamasa si Asa, pude na Nati Hiama Kenukenuue ninae rane ka rane, pa kinehana e Melekizadeki.

Sa Vina Balau Pude Lopu Taluarae Koe Zisu

¹¹ Soku tinitona si hiva tozini gamu rau koasa ginugua hie, ba tasuna kamahire, sina gamu si lopu boka tuturei avoso va nonoga. ¹² Ele seunae hola sanugua vagia gamu sa vina tumatumae, ke pada pude ele boka variva tumatumae mo si gamu. Ba korapa he, si hiva tava tumatumae pule ni tu gamu gua sapu ta tozini gamu tatasana. Ba lopu ele boka henai gamu sari na ginani niradi, na korapa guana koburu haha pu hiva susu si gamu.* ¹³ Asa sapu korapa susu si korapa na koburu si asa, meke lopu gilania sa sa lineana na kinaleana. ¹⁴ Ba sa tie komihana si boka

---

* 5:5 Sam 2:7   * 5:6 Sam 110:4   * 5:7 Mt 26:36-46; Mk 14:32-42; Lk 22:39-46   * 5:12 1 Kor 3:2

hena sa ginani nirana, meke boka gilania sa telena sa tinonoto te Tamasa, meke sa kinaleana.

6

¹ Ke gua asa, si mada rizu nono latu koari na vina tumatumae pu boka va kamo gita pa tinoa komihana. Mada lopu zama pilipule ni sari na vina tumatumae pu ele avosi mo gita tatasana. Mada lopu va turu sinokirae lamo koasa vina tumatumae tana kinekere pule koari na tinavete sapu la pa minate meke na vina hinokara koe Tamasa; ² gua tugo sari na vina tumatumaedi rina pinapitaiso, na vina opo lima pude va madi saripu va hinokara, na tinuru pule pa minate, meke sa vinaripitui pa rane mumudi. ³ Ba gua tu he si kaqu tavetia gita, mada rizu hola latu, be gua asa sa hiniva te Tamasa.

⁴ Ura vegua meke kote boka va kekere pule maei gita saripu ele kilua sa vina hinokara koe Karisito? Tasuna hola pude evania sapu gua asa. Sina ele tagoa tu rini sa kalalasa te Tamasa, ele va gilagila ia tu rini sa vinariponi maena pa manauru, meke ele somana tagoa tu rini sa Maqomaqo Hope. ⁵ Ele gilania tu rini sa lineanana gua sa zinama te Tamasa, meke ele va gilagila ia tu rini sa niniranira tanisa Binanara te Tamasa sapu korapa nono mae, ⁶ ba luara pania rini sa vina hinokara koe Karisito. Ke tasuna hola pude va kekere pule maei si arini, sina guana va mate pulea rini sa Tuna Tamasa, meke va kurekurea rini si Asa pa kenudi rina tinoni.

⁷ Sa pepeso sapu ponia ruku sa Tamasa pude va bobosia, meke toa valeana sari na linetelete, si variva qetu koasa tie pu tavetavete koasa pepeso asa. Tamanaena sa pepeso sana. ⁸ Ba be sinia mo na huda rakihi, na hiqohiqo kaleadi si asa, si namu loke nana vinari tokae si asa koasa tie pu

tagona sa, ke tata mae mo sa toতোসো sapu kote leve nia Tamasa, meke ta sulu pa nika si asa.*

⁹ Kasa qua baere, zama ni rau si gua hire, ba korapa ranē gamu rau si gamu sapu kote lulia gamu sa siraña sapu kamo la pa tinaharupu. ¹⁰ Vilavilasa va toñoto sa Tamasa, meke lopu kote muliñi nia Sa sa mia tinavete na tataru sapu vata dogoro nia gamu pa mia tinokae koari Nana tie meke sapu korapa tokani gamu si arini. ¹¹ Sa qua ñati inokoro si pude hopeke gamu si kaqu va podepodekae sisigiti pa mua ñinaliñali pude mi boka vagi sari doduru gua pu okoro vagi gamu, osolae kamo sa vina betona mua tinoa. ¹² Mi lopu koa hakohako. Hivani gamu rau pude mi keha luli gamu si arini pu va hinokaria sa Tamasa, meke vagi va ñoñoa gua sapu gua va tatara ni sa Tamasa.

Hinokara sa Vina Tatara te Tamasa

¹³ Totoso tavetia Tamasa sa Nana vina tatara koe Ebarahami, si tokotokoro nia Sa si asa pa pozana soti Telena, sina loke pozapoza pule si koa sapu noma hola nia sa pozana Sa. ¹⁴ Zama guahe si Asa koasa Nana tinokotokoro:* “Kaqu mana nigo Rau meke kaqu poni va soku nigo Rau sari tutimu,” gua si Asa. ¹⁵ Ke mudina sapu aqa va ñoño se Ebarahami ke vagia tugo sa sapu gua va tatara nia Tamasa koasa. ¹⁶ Pana tokotokoro si keke tie si kote poza ia sa sa pozana keke tie sapu noma hola nia si asa, ke gua asa si kote beto mo sa vinaritokei. ¹⁷ Koa rini pu kote vagina sa Nana vina tatara, si hiva va bakala valeana ni Tamasa sapu lopu kaqu hobea Sa sa Nana hiniva, gua asa ke tomo la nia Sa sa tinokotokoro koasa Nana vina tatara. ¹⁸ Koa ri karua tiñitona sapu lopu boka ta hobe, sa vina tatara meke sa tinokotokoro, si lopu boka kokoha sa Tamasa. Gua asa, ke gita pu ranēa sa Tamasa pude

* 6:8 Zen 3:17-18 * 6:14 Zen 22:16-17

kopuni gita si mada ranerane pude soto va nabu koasa vina tatara pu ta poni nia gita. ¹⁹ Sa vina tatara hie si rane va nabua gita sapu guana nada sigoto pa tinoa, na vinasare hinokara si asa, sapu va kamo la gita pa Lose Hopena pa Hopena pa mudina sa poko goba pa kokorapana sa Zelepade pa Manauru.* ²⁰ Zisu si ele nuquru va kenue la vasina pude tokani gita, meke ta evanae na Nati Hiama Kenukenue si Asa, pa kinehana e Melekizadeki.*

7

Sa Hiama Melekizadeki

¹ Se Melekizadeki hie si na banara si asa pa popoa Salema pukerane, meke na hiama si asa tanisa Tamasa Ululuna Hola. Totoso pulena pa vinaripera se Ebarahami, sipu va kilasi sa sari ka made banara, si tutuvia Melekizadeki si asa, meke mana nia sa.* ² Pa totoso asa si ponia e Ebarahami koa sa si keke pa manege koari doduru tinirona pu vagi sa pa vinaripera. Melekizadeki ginuana si na “Banara tana tinonoto”. Ba sina koa banara pa popoa Salema si asa, ke poza nia Banara Salema rini si asa. Salema ginuana si na “binule.” ³ Lopu ta tumae sapu ari sei sari na tiatamana e Melekizadeki. Lopu ta tozi tugo vasina tututi gore mae si asa, meke lopu ta tozi tugo sa nana pinodo, na minate. Gua asa ke na hiama si asa ninarene ka rane, kekenono sa Tuna Tamasa.

⁴ Ke dogoria gamu? Arilaena hola se Melekizadeki, ke se Ebarahami sapu sa tamada nomana, ba ponia sa koa sa si keke pa manege koari doduru tinirona pu vagi sa pa vinaripera. ⁵ Sari na hiama pa tutina e Livae si tava malumu si arini pa Tinarae te Mosese, pude kote vagia rini koari na tie si keke pa manege. Ba sari kasa tie Izireli

---

* 6:19 Liv 16:2   * 6:20 Sam 110:4   * 7:1 Zen 14:17-20

arini sina tutina tugo mo e Ebarahami.* ⁶ Melekizadeki si lopu na tutina e Livae ba vagia sa sa keke pa manege koe Ebarahami meke mana nia sa se Ebarahami sapu vagidi sari na vina tatara te Tamasa. ⁷ Gilana valeania gita sapu asa pu ponia sa minana koa keke tie, si arilaena hola nia sa si asa pu vagina sa minana. ⁸ Sari na hiamā pa tutina e Livae saripu hoke vagia sa keke pa manege, si lopu toa hola si arini. Ba se Melekizadeki hie sapu vagina sa keke pa manege koe Ebarahami si toana gua sa Kinubekubere Hope. ⁹ Ke boka zama gua tugo he si gita sapu se Livae ba ele ponia tugo koe Melekizadeki sa keke pa manege somanae koe Ebarahami, sapu sa tamana nomana pukerane. ¹⁰ Hinokara sapu lopu ele podo se Livae totošo toa nana se Ebarahami, ba ele koa nana mo si asa pa eharana Ebarahami totošo tutuvia Ebarahami se Melekizadeki.

¹¹ Koa gua koasa tinavete hiamā tadi na butubutu Livae si ta poni nia rina butubutu Izireli sa Tinarae te Mosese. Ego, be ele gotogoto mo sa tinavete hiamā pukerane, si lopu kaqu ta hivae si keke hiamā vaqura pule pude mae, sapu pa kinehana e Melekizadeki ba lopu pa tutina e Eroni. ¹² Ura be ele ta hobe sa tinavete hiamā, si kote ta hivae tugo pude ta hobe sa Tinarae te Mosese. ¹³ Ura sa hiamā sapu korapa ta vivinei tani si maena tu pa keke votiki kali butubutu Izireli, lopu gorena mae pa tututi hiamā koe Livae. Meke loke tie tugo koasa kali butubutu pu gore mae ia Sa si ele ta evaṇae na hiamā. ¹⁴ Ba sapu ta gilana valeana si ta podona mae tu pa butubutu Ziuda se Zisu sa nada Baṇara. Ba totošo vivinei ni Mosese sari na hiamā, si lopu hite poza hokaria tu sa sa butubutu Ziuda.

Keke Hiamā sapu Gugua e Melekizadeki

---

* 7:5 Nab 18:21

¹⁵ Bakala mo koa gita kamahire sapu ele mae si keke hiama vaqura sapu gugua e Melekizadeki. ¹⁶ Lopu ta eva^{nae} hiama si asa pa tinarae na vinaturu tana tie, ba pa korapa ⁿnirana sa tinoa sapu loke kokoina. ¹⁷ Sina ele tava sosode pa Kinubekubere Hope sapu guahe:*

“Agoi tugo si kaqu koa na Hiama pa kinehana e Melekizadeki ninae rane ka rane,” gua sa Tamasa.

¹⁸ Sa Tinarae koana te Mosese si ele ta veko palae, sina malohoro si asa, meke loke nana vinaritokae pa tie. ¹⁹ Ura sa Tinarae te Mosese si lopu boka va eva^{nae} nia tie to^{no}to si keke tie pa din^o te Tamasa. Ba keke sira^{na} leanana hola si ele ta poni nia gita sapu boka va tata la gita koe Tamasa.

²⁰ Meke keke pule si hie, sapu sa tinokotokoro te Tamasa si lopu ele hite ta eva^{na} to^{so} tava turu pude na hiama si keke koa rini pa tutina e Livae. ²¹ Ba e Zisu si ta eva^{nae} na hiama koa sa tinokotokoro te Tamasa sapu zama guahe:*

“Sa Ba^{na}ra, si tavetia sa tinokotokoro hie meke lopu kaqu hite hobe Sa si asa:

‘Agoi si na hiama ninae rane ka rane,’” gua si Asa.

²² Sa vinotikaena si hie, sapu e Zisu si na vina sosode nabuna koasa vinariva egoi sapu leana hola.

²³ Meke hie pule si keke vinotikaena, to^{so} mate si keke rina ⁿnati hiama kenukenue pa tutina e Livae, si lopu boka hoda la sari nana tinavete. ²⁴ Ba e Zisu si lopu gua asa. Toa hola ninae rane si Asa, ke sa Nana tinavete hiama si lopu tava karovo la pa keke tie, ba hoda la ia mo Sa telena.

²⁵ Gua asa ke boka si Asa kamahire meke ninae rane pude harupi saripu mae koa Sa meke kamo la koe Tamasa, sina toana si Asa ninae rane ka rane, pude varavara toka ni sari Nana tie.

---

* 7:17 Sam 110:4   * 7:21 Sam 110:4

²⁶ Gua asa, ke Asa sa Nati Hiama Kenukenuue sapu tokani gita, meke madina si asa pa dinono te Tamasa. Loke Nana sinea, meke loke tiniona boka va kleania si Asa. Paqaha vagi vata kalea Tamasa si Asa koari na tie kaleadi, meke va lavatia Sa si Asa pa Manauru. ²⁷ Se Zisu si lopu gugua rina nati hiama kenukenuue pa butubutu Livae. Lopu kilu tavete vina vukivukihi doduru rane si Asa pude va vulasa sinea gugua arini. Lopu tavetia Sa sa vinukivukihi Tanisa, meke mumudi koari na sinea tadi na tie, sina loke Nana sinea si Asa. Keke totošo mo va vukivukihi nia Sa sa Nana tinoš soti pude na vinulasa tadi doduru tie.* ²⁸ Koa sa Tinarae te Mosese, si ari na tie pu malohorodi si ta vizata pude na nati hiama kenukenuue. Ba koasa vina tatara vaqura pu koa ia na tinokotokoro pa mudina sa Tinarae te Mosese, si vizatia Tamasa sa Tuna soti pude na Nati Hiama Kenukenuue sapu tava gotogotona ninae rane ka rane.

8

Zisu sa Nada Nati Hiama Kenukenuue

¹ Sa natina sa ginugua sapu gunia gami hie, si e Zisu sa nada Nati Hiama Kenukenuue sapu korapa tokani gita. Korapa habotu si Asa pa kali mataona sa habotuana banara tolavaena te Tamasa ululuna pa Manauru.* ² Korapa koa na Nati Hiama Kenukenuue meke na nabulu si Asa koasa Ipi Hopena Hinokara vasina koasa Tamasa, koasa vasina hopena pa hopena, sapu ta kuri koa sa Tamasa ba lopu pa lima tie.

³ Sari doduru nati hiama kenukenuue si ta vizata pude ponía sa vinariponi meke na vina vukivukihi kurukuru koe Tamasa. Ke sa nada Nati Hiama Kenukenuue si kote koa nana tugo sa kurukuru sapu kote va vukivukihi la nia Sa koe Tamasa. ⁴ Be koa hola koa gita pa pepeso se

* 7:27 Liv 9:7 * 8:1 Sam 110:1

Zisu, si lopu kote boka ta evaⁿae na hiama si Asa, sina koa dia sari na hiama saripu tava egodi pa Tinarae te Mosese pude taveti sari na vina vukivukihi. ⁵ Sa tinavete hiama sapu tavetia rini sina kinohana mo sa tinavete hiama pa Maⁿauru, ke sa Ipi Hopena pu tavetia Mosese ba gua tugo, na kinoha, meke vina titilana mo sapu koa pa Maⁿauru. Gua asa ke, toতোso hiva podalae kuria Mosese sa ipi^d hopena te Tamasa si zama koa sa sa Tamasa, “Mu kopu valeana, pude mamu tavete valeania sa kinohana sa Ipi Hopena sapu gugua ele va dogoro nigo Rau pa toqere,” gua si Asa.* ⁶ Ba kamahire si gilania gita sapu sa tinavete hiama sapu tavetia Zisu si arilaena hola nia sapu tadi na hiama pukerane, gua tugo sapu sa vinariva egoi sapu tavetia e Zisu pa vari korapana sa Tamasa meke sari Nana tie si leana hola, sina soto si asa koasa vina tataradi rina tiⁿitoⁿa pu leadi hola.

⁷ Be guana ele gotogoto valeana sa vinariva egoi te Mosese, si lopu kaqu ta hivae pule si keke vinariva egoi vaqura. ⁸ Ba sina ele dogoria Tamasa sapu lopu gotogoto sa vinatabe tadi na tie koasa vinariva egoi te Mosese, ke zama guahe si Asa pa Kinubekubere Hope:*

“Na toতোso si korapa mae,
 pana kote tavetia Rau si keke vinariva egoi vaqura,
 pa varikorapaqu Rau meke sari na tie Izireli, meke
 Ziuda.

⁹ Sa vinariva egoi vaqura hie si kote votikaena koasa vinariva egoi
 sapu tavetia Rau koari na tiatamadia pukerane
 sipu sese vura ni Rau si arini pa Izipi.

Sa vinariva egoi te Mosese si lopu va tabea rini;
 gua asa ke ele etulu pani Rau si arini.

---

* 8:5 Ekd 25:40   * 8:8 Zer 31:31-34

- ¹⁰ Ego, hie sa vinariva egoi sapu kote tavetia Rau koari na tie Izireli:
 Vugo repere si kote va gilana ni Rau pa dia binalabala,
 meke kote va nonoga ni Rau pa bulodia sari na Qua tinarae,
 meke Arau si kote na dia Tamasa, meke arini si kote na Qua tinoni.
- ¹¹ Totoso asa si kote beto sa tie pude va tumatumae ia sa turaṇana,
 babe keke tie va tumatumae ia sa tasina, meke zama guahe, ‘Mu tumae nia se Zihova,’ gua,
 sina kote tumae beto nau rini si Arau,
 podalae pa koburu hitekena kamo pa tie nomana,
- ¹² Ura kote taleoso ni Rau sari dia kinaleana
 meke lopu kote balabala pule i Rau sari dia sinea,”
 gua sa Tamasa.
- ¹³ Totoso poza nia Tamasa “sa vinariva egoi vaqura”, si hobe nia Sa si asa koasa vinariva egoi koana; meke gilania gita sapu sa tin^oṇa sapu ele koana, meke ele hola nia totoso, si lopu sana kaqu murimuri palae.

9

Sa Vinahesi pa Pepeso meke pa Maṇauru

¹ Koasa vinariva egoi koana, si koa dia sari na tinarae pa hahanana vinahesi, meke koa nana tugo sa vasina hopena pude vahesi. ² Koanana vasina, si keke Ipi Hopena, sapu tavetia rini. Sa lose kekenu* si ta pozae sa “Lose Hopena”. Koasa lose asa si kopu nia rini sa tuturuana zuke, na tevolo, meke sa bereti hope sapu ponia rini koasa Tamasa.* ³ Meke koa nana si keke poko goba pa vari korapana sa Lose Hopena, meke sa lose sapu ta pozae, sa “Lose Hopena pa Hopena”.* ⁴ Pa korapana sa lose asa si

* 9:2 Sa lose sapu kamo kenua sa hiamu pude nuquru la. * 9:2 Ekd

26:1-30, 25:23-40 * 9:3 Ekd 26:31-33

vekoa rini sa hope qolo tana vina uququ oto huda humanā lea, meke sa Dolu Hope sapu ta tavetae qolo sapu sa Bokese Tanisa Vinariva Egoi^d, sapu koa i na zagi qolo vasina voi sa ginani, sapu ta pozae “mana”. Vasina tugo si veko nia rini sa kolu hodu te Eroni sapu toa meke tuvulu. Meke koasa dolu tugo asa si veko ni rini sari karu patu labelabe tanisa vinariva egoi vasina ta kubere sari na Tinarae te Tamasa.* ⁵ Pa batuna sa Dolu Hope si va turui rini sari na beku mateana serubimi pude na vina gilagilana sapu sa Tamasa si koa vasina, meke sari na tatapurudi si repaha la vasina pu hoke ta vulasa sari na sinea tadi na tie. Ba kamahire si lopu boka tozi va minaminaki rau sari doduru ginugua sara.*

⁶ Ego, gua sapu hoke tavetia rina hiama si guahe: hoke nuquru la si arini doduru rane koasa lose kekenu pude la taveti sari dia vina tana.* ⁷ Ba sa Lose Hopena pa Hopena, si telena eke mo sa nati hiama kenukenue hoke nuquria, keke totosu mo pa vuaheni. Totosu nuquru la sa vasina, si kote paleke ehara si asa, meke la siburu nia sa koasa hope vasina taleosae sari nana sinea telena, meke sari na sinea sapu lopu gilania rina tinoni meke taveti.* ⁸ Koari na vinatana gugua arini, si va tumatumaeni gita sa Maqomaqo Hope, sapu pa totosu sipu korapa koa sa Ipi Hopena, si lopu tava malumu sari doduru tie pude nuquru la koasa Lose Hopena pa Hopena, vasina koa sa Tamasa. ⁹ Sari doduru vinatana gugua sara, si na vina gilagilana mo sa totosu kamahire. Sari na tinavete vina vukivukihi sara si lopu boka va via i sari bulodi. ¹⁰ Sari na tinitoṅa sara si na tinarae tana tinoa tini mo, sapu la gua mo pa ginani, na kolo, meke doduru hahanana vina via tana tini

---

* 9:4 Ekd 30:1-6, 25:10-16, 16:33; Nab 17:8-10; Ekd 25:16; Diut 10:3-5 * 9:5
Ekd 25:18-22 * 9:6 Nab 18:2-6 * 9:7 Liv 16:2-34

mo, osolae kamo sa toso koasa vinariva egoi vaqura.

¹¹ Meke ele mae tu se Karisito sapu sa Nati Hiama Kenukenue koari na tiniona leadi pu ele kamo koa gita. Sa Ipi Hopena vasina pu tavetavete Sa pa Manauru, si Hopena pa Hopena, sapu arilaena hola nia sa Ipi Hopena pa pepeso. Lopu ta tavete pa lima tie sa vasina pa Manauru, sina lopu koa koasa kasia popoa sapu kuria Tamasa. ¹² Meke sipu nuquru la se Zisu pa Lose Hopena pa Hopena, si lopu paleke ehara bulumakao, na ehara qoti si Asa, pude la va vukivukihi, ba keke toso mo si ponía Sa sa eharana soti, pude boka vagia gita sa tinarupaha sapu koa hola ninae rane ka rane. ¹³ Sari na ehara qoti, na ehara bulumakao, meke sa ebana sa tuna bulumakao sapu tava uqu, si siburu lani sa nati hiama kenukenue koari na tie pu bonidi meke tava via sarini koari na dia binoni pa tinoa.* ¹⁴ Be sari na eharadi rina kurukuru si boka pude va via i sari na kinaleana tadi na tie gua, si ego, sa eharana e Karisito si boka hola ni tu si tadi na kurukuru. Koasa niniraira tanisa Maqomaqo Hope toa holana, si va vukivukihi nia Zisu koe Tamasa sa Nana tinoa soti sapu lopu hite ari kisakisana. Meke sa Eharana Sa si kote va via i sari buloda koari na tinavete sapu la pa minate, pude boka nabulu nia gita sa Tamasa toana.

¹⁵ Gua asa ke, e Karisito mo sa Tie Varikarovae koasa vinariva egoi vaqura, pude sari doduru tie pu tioki Tamasa, si kaqu somana tagoi sari na minana pu koa ninae rane pu ele va tatara veko ni Sa. Ta evana sapu gua asa, sina ele mate se Karisito pude vata rupahi sari na tie koari na dia sine pu ele evani rini toso lulia rini sa vinariva egoi te Mosese.

¹⁶ Koasa vina tataradi rina tinago tana keke tie si kote tava sosode valeana sapu ele mate tu sa tie pu tavetena

---

* 9:13 Liv 16:15-16; Nab 19:9,17-19

sa vina tatara, meke kote tava hia sari nana tinago koa rini pu va tatara ni Sa. ¹⁷ Ura sa vina tataradi rina tinago si lopu kaqu tava karovo be korapa toa nana sa tie pu tavetena sa vina tatara, ba pude mate tu sa. ¹⁸ Gua asa ke sa vinariva egoi te Mosese si boka tava turu valeana toতোসা tava mate tu si keke kurukuru. ¹⁹ Sipu beto zama ni Mosese koari na tinoni sari doduru zinama pu ta kubere koari na Tinarae, si vagi sa sari na ehara bulumakao na qoti, meke heni ni kolo sa; beto asa si vagia sa si keke lelaṅa huda hite sapu hisope pozana, meke pusi nia kalu sipi tava ziṅaradi sa sa kukuruna, meke noti la nia sa koari na ehara ta henidi meke siburu la nia sa koasa buka Tinarae, meke koari na tinoni,* ²⁰ meke zama se Mosese, “Sa ehara hie si na vina gilagila pude tokoro va nabua sa vinariva egoi te Tamasa sapu hiva nia Sa pude kopu nia gamu,” gua. ²¹ Beto asa si siburu la nia ehara tugo Mosese sa Ipi meke sari doduru tiṅitona pu tavetavete ni rini pa toতোসা vinahesi.* ²² Koasa Tinarae te Mosese, si tata doduru tiṅitona mo si ta vulasa koasa ehara, meke be loke ehara si tava zoloro, si lopu kaqu boka taleosae tugo sari na sinea tadi na tie.*

Sa Vina Vukivukihi te Zisu si Paleke Pani sari Nada Sinea

²³ Sari na tiṅitona gugua sara si ta hivae pude ta vulasa pa ehara kurukuru, sina na kineha mo si arini koari na tiṅitona Maṅauru. Ba koari na tiṅitona Maṅauru hinokara, si ta hivae sa vina vukivukihi sapu leana holani sari ehara kurukuru. ²⁴ Gua asa ke pa kalina tadigita si nuquru la se Zisu, pa Maṅauru pa kenuna sa Tamasa. Lopu nuquru si Asa koasa Ipi Hopena sapu ta tavete pa tie. Sina sa ipi asa si na kinehana mo sa vasina te Tamasa pa Maṅauru. ²⁵ Sa ṅati hiama kenukenue tadi na tie Ziu si

---

* 9:19 Ekd 24:6-8   * 9:21 Liv 8:15   * 9:22 Liv 17:11

hoke paleke ehara kurukuru meke nuquru la koasa Lose Hopena pa Hopena, keke totošo mo pa vuaheni. Ba e Zisu si lopu nuquru la pude va vukivukihi pule nia soku totošo. ²⁶ Be gua asa, si kote soku totošo si koa ta sigiti Sa, podalae pa pinodalaena sa kasia popoa. Ba koari na rane mumudi hire si keke totošo mo mae ta dogoro pa kasia popoa se Zisu, meke va vukivukihi pule nia telena koa gita doduru, pude paleke pani sari nada sinea ninae rane ka rane. ²⁷ Gua tugo hopeke gita si kote mate keke totošo mo, beto asa si kote tiqe ta pitu koe Tamasa. ²⁸ Ke Zisu si keke totošo mo si va vukivukihi pule nia si Asa, pude taleoso ni sari na sinea tadi soku tie. Kote vura pule mae pa vina rua totošo si Asa, ba lopu pude mae taleoso nia sa sinea, ba pude va kamo valeani pa tinaharupu saripu korapa aqa nia si Asa.*

10

¹ Sa Tinarae te Mosese si na vina titila mo tadi na tin~~it~~ona hinokaradi pu korapa mae, lopu arini sari na tin~~it~~ona hinokara. Sari na vina vukivukihi pu taveti rini si keke~~n~~ono mo pa doduru vuaheni. Gua asa ke lopu boka pude va to~~n~~otia sa Tinarae te Mosese pa ginugua vina vukivukihi, sa tinoa tadi na tie pu mae koe Tamasa. ² Be ele boka tava via pa dia sinea sari na tie pu vahesia sa Tamasa, si lopu kote va gilagila pulea rini sa sinea, meke lopu kote voriti nia rini si pude la va vukivukihi pilipule. ³ Ba gua sapu ta eva~~n~~a, si doduru vuaheni mo va vukivukihi si arini, ke balabala pule lai rini sari na dia sinea. ⁴ Ura sa ehara bulumakao, na qoti, si loke dia ninira~~n~~ira pude vagi pani sari sinea tana tie.

⁵⁻⁶ Pa ginugua asa si zama guahe sa Karisito koe Tamasa totošo mae si Asa pa popoa pepeso:*

* 9:28 Ais 53:12 * 10:5-6 Sam 40:6-8

“Lopu hiva nia Goi sa vina vukivukihi meke na vinariponi
 pa hope,
 sa vina vukivukihi vina uququ
 babe na vina vukivukihi vinulasa sinea si lopu qetu
 ni Goi,
 ba ele va nama vekoa Goi si keke tini taqarau.*

⁷ Gua asa ke zama si Rau:
 ‘Hiera si Rau Qua Tamasa;
 mae si Rau pude tavetia sapu gua hiva nia Goi,
 gua sapu ta kubere sa guguaqu Rau koasa buka ta
 viqusuna, ” gua si Asa.

⁸ Kekenu si zama guahe si Asa: “Sari na vina vukivukihi
 na vinariponi, meke sa vina uququ kurukuru, na vina
 vukivukihi vinulasa si ele tava egodi pa Tinarae te Mosese
 si arini ba lopu qetu ni Goi, ” gua. ⁹ Beto asa si zama pule si
 Asa: “Hiera si Rau Qua Tamasa, mae si Rau pude tavetia
 sapu gua hiva nia Goi, ” gua si Asa. Gua asa ke huara
 pania Tamasa sa hahanana vina vukivukihi koasa vinariva
 egoi te Mosese, meke vala hobea Sa sa vina vukivukihi te
 Karisito. ¹⁰ Gua asa ke, koasa hiniva te Tamasa, si tava via
 sari nada sinea sipu va vukivukihi nia Karisito koe Tamasa
 sa Tinina soti kekeke totošo mo koari doduru.

¹¹ Sari na hiamā tadi na tie Ziu si hoke taveti sari vina
 vukivukihi koari hopeke rane, meke hoke kekeke totošo mo
 doduru totošo sari na vina vukivukihi pu taveti rini, ba
 sari na vina vukivukihi sara si lopu boka vagi pani sari na
 sinea tadi na tie.* ¹² Ba Zisu si keke totošo mo mae tavetia
 sa vina vukivukihi sapu va vulasa pani sari na sinea tana
 doduru tie ninae rane ka rane, beto asa si la habotu si Asa
 pa kali mataona sa Tamasa pa Maṅauru.* ¹³ Vasina si la
 koa si Asa osolae vekoi Tamasa sari Nana kana pa kauru
 Nenena. ¹⁴ Ura pa keke vina vukivukihi mo sapu tavetia

* 10:5-6 Hib 10:5-9 * 10:11 Ekd 29:38 * 10:12 Sam 110:1

Sa, si tava gotogoto ninae rane ka rane sarini pu va vulasa pani Sa sari dia sinea. ¹⁵ Ele va dogoroni gita sa Maqomaqo Hope sapu hinokara si gua asa, ura ele zama kenu gua he si Asa:

¹⁶ “Hiera sa vinariva egoi sapu kote tavetia Rau koasa butubutu Izireli mudina sa totoaso asa,” zama vura gua se Zihova.*

“Kaqu va gilana ni Rau pa bulodia sari na Qua tinarae, meke kaqu va nonoga ni Rau pa dia binalabala,” gua.

¹⁷ Meke zama gua pule he sa Baṅara: “Lopu kote balabala pule i Rau sari doduru dia sinea na tinavete kaleadi pu evaṅi rini,” gua si Asa.* ¹⁸ Ke pana taleosae sari na sinea, si lopu kote ta hivae sari na vina vukivukihi vinulasa.

Mada Tata Mae koe Tamasa

¹⁹ Kasa tasiqū, sa eharana e Karisito si ele poni gita sa minataqara pude nuquru kamo la ia sa Lose Hopena pa Hopena. ²⁰ Totoso ta rikata sa poko goba si ele tukelia Zisu kamahire si keke siraṅa vaqura meke toana, sapu sa tinina soti. ²¹ Kamahire si koa Nana nada Nṅati Hiama Kenukenu sapu kopu nia sa Zelepade te Tamasa pa Maṅauru. ²² Gua asa ke mada tata la koe Tamasa pa bulo viana, meke pa rinaṅerane hinokara, koari na buloda pu ele tava viadi koari na binalabala seadi, meke sari na tinida pu ele tava via pa kolo viana.* ²³ Mada tuqe va nabua sa rinaṅerane sapu tarae nia gita, ura ta ronuenta sa Tamasa sapu ponini gita sa Nana vina tatara. ²⁴ Mada vari balabala i, na vari tokae pude vata dogoro nia sa tataru meke pude tavete valeana. ²⁵ Mada lopu luara pania sa hahanana binaere varigara pa vinahesi gua ari kaiqa pu ele luara pania. Gita si mada variva ṅinirai la tu, sina gilania nada sapu sa rane tanisa Baṅara si tata mae.

* 10:16 Zer 31:33   * 10:17 Zer 31:34   * 10:22 Liv 8:30; Izk 36:25

²⁶ Ura be gilania nada gita sa hinokara, ba tavete nono la i tu gita sari na kinaleadi, si loketon_{na} pule keke vina vukivukihi si kote boka tavetia gita pude va via i sari na nada sinea. ²⁷ Ba sapu korapa koa si na minatagutuna tu sa vinaripitui, meke sa nika man_{inina} sapu kote sulu pani sarini pu kana ia sa Tamasa.* ²⁸ Pa Tinarae te Mosese, si be sea si keke tie, si loke tinaleosaena, ba kaqu tava mate mo si asa, be guana koa dia si karua babe hola ni karua tie va sosode pu dogoro sotia si asa.* ²⁹ Ego, arini pu va karia sa Tuna Tamasa, meke balabala va loke laena ia sa eharana Zisu sapu va vukivukihi nia Tamasa pude taleoso ni sari nada sinea, meke arini pu zama non_{ovalia} sa Maqomaqo tataru vari harupi te Tamasa, si kote noma hola la tu sa vina kilasa pu kote vagia rini.* ³⁰ Gilania gita si Asa sapu zama guahe: “Arau si kote tubehi; kote hobei Rau si arini,” gua. Meke zama gua pule hie si Asa: “Sa Ban_{ara} telena si kaqu varipitui ni sari Nana tie,” gua.* ³¹ Keke tin_{itona} variva matagutu hola si pude hoqa la si keke tie pa limana sa Tamasa toana.

³² Mi balabala pule la ia sa totošo pu tiqe tagoa gamu sa kalalasa te Tamasa. Koari na totošo arini si turu va nabu pa tinasigiti si gamu koari soku ginugua. ³³ Koari na totošo arini si hoke ta non_{ovala} si gamu pa kenudi rina tie, meke kaiqa totošo si hoke hiva somana si gamu koari na tie te Karisito tura_{na} mia pu ta non_{ovala} keken_{ono} gua gamu. ³⁴ Hoke tataru ni na toka ni gamu sari na tie ta pusidi, meke be zau vagi rina mia kana sari doduru mia likakalae, ba koa non_o si gamu, sina gilania gamu sapu sari mia tinagotago sapu leadi hola, si koa hola ninæ rane ka rane. ³⁵ Gua ke mi koa varane pa mia rina_{na} sa Tamasa. Mi tumæ nia sapu noma hola sa pinia sapu kote

---

* 10:27 Ais 26:11   * 10:28 Diut 17:6, 19:15   * 10:29 Ekd 24:8   * 10:30 Diut 32:35,36

ta poni nia gamu. ³⁶ Ta hivae pude koa va nono si gamu pa tinasigiti koa rina kana te Karisito, pude mi boka va gorevura ia sa hiniva te Tamasa, meke kaqu poni gamu Sa sa pinia pu ele va nama vekoa Sa. ³⁷ Ura guahe si zama nia sa Kinubekubere Hope:*

“Lopu seunae meke kote mae mo si Asa, lopu kaqu va sasanae.

³⁸ Sari na Qua tie tonoto si kote toa pa rinanene;
ba be keke arini si kekere pule la pa nana tinoa koana,
si lopu kote qetu nia Rau si asa,” gua sa Tamasa.

³⁹ Ba gita si lopu gua rina tie pu kekere pule la pa dia tinoa koana, meke muliunu, ba na tie ta harupuda pa korapa nada rinanene.

11

Sa Rinanene Hinokara

¹ Ego, sa rinanene si pude va hinokara valeania sapu kote vagi gita sari na tinitona pu rovei gita, meke pude gilana valeani sari na tinitona lopu ta dogorodi. ² Sari na tiatamada pukerane si ta qetue koe Tamasa, sina koa gua koasa dia rinanene.

³ Pa korapa rinanene si gilania gita sapu e Tamasa kuri sari doduru likakalae pa Nana zinama; gua asa, ke sari na tinitona ta dogorodi, si ta tavete vura koari na tinitona lopu ta dogorodi.*

⁴ Pa korapa nana rinanene si ponia Ebolo koe Tamasa sa vina vukivukihi sapu leana hola nia si te Keni. Pa korapa nana rinanene si ta va sosode koe Tamasa sapu na tie tonoto se Ebolo, sina Tamasa tu telena si qetu nia sa nana vina vukivukihi. Ele mate seunae tu si asa, ba korapa zama si asa koa gita pa korapana sa nana rinanene.*

---

* 10:37 Hbk 2:3-4   * 11:3 Zen 1:1; Sam 33:6,9; Zn 1:3   * 11:4 Zen 4:3-10

⁵ Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si lopu mate se Inoke, ba ta hena sage la pa Maⁿauru si asa koe Tamasa, meke lopu ta dogoro sa tinina, sina ele vagia Tamasa si asa. Zama sa Kinubekubere Hope sapu qetu nia Tamasa si asa totošo lopu ele ta hena sage sa.* ⁶ Loke tie si boka va qetua sa Tamasa, be lopu raⁿea sa si Asa, ura asa sapu tata mae koe Tamasa, si kaqu va hinokaria sa sapu koa Nana sa Tamasa, meke sapu kaqu pia i Sa saripu hata ia si Asa.

⁷ Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si va tabea Noa sa vina balau te Tamasa koari na tiⁿitoⁿa pu kote ta evaⁿa, ba lopu ele dogori sa. Va tabea Noa sa Tamasa ke kuria sa sa aka sapu ta harupu nia ri kasa tatamana. Pa nana rinaⁿeraⁿe, si vata dogoro nia sa sa vinakilasa te Tamasa koasa kasia popoa, meke pa nana rinaⁿeraⁿe si ta pozae na tie toⁿoto si asa koe Tamasa.*

⁸ Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si va tabea Ebarahami sa tinioko te Tamasa, meke topue la si asa koasa popoa pu va tatara nia Tamasa pude ponía koa sa. Taluarae si asa pa nana popoa soti, meke ene la ia sa sa popoa pu lopu ele hite gilania sa.* ⁹ Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si la koa ia sa sa popoa pu va tatara nia Tamasa koa sa, guana tie karovona pa keke votiki popoa. Koa pa ipi si asa, meke gua tugo sari na tuna, sari Aisake e Zekopi pu somana vagina sa vina tatara te Tamasa.* ¹⁰ Doⁿo va kenué la ia e Ebarahami sa vasileana lavata sapu koa hola sa sinokiraena, sapu ele keha vekoa Tamasa meke kuria Sa telena.

¹¹ Pa korapa rinaⁿeraⁿe si ta evaⁿae na tamana e

---

* 11:5 Zen 5:21-24   * 11:7 Zen 6:13-22   * 11:8 Zen 12:1-5   * 11:9 Zen 35:27

Aisake se Ebarahami* totoso ele barogoso na kaleqe tu sari kara Sera. Rañea Ebarahami sapu kote va gorevura ia Tamasa sa Nana vina tatara koa sa.* ¹² Na ele barogoso ta holae tu se Ebarahami, ba koa sa kekeke tie mo hie si podo vura mae sari na butubutu tie pu lopu boka ta nae, gua tugo rina pinopino pa mañauru meke na onone pa masa.*

¹³ Sari kasa tie ranerane sara si ranea rini sa Tamasa meke totoso mate si lopu ele vagi rini sari na likakalae pu va tatara ni Tamasa, ba rove va kenue la i rini si arini, meke qetu ni rini. Tozi vura nia rini sapu na tie karovodi na loke dia popoa si arini koasa kasia popoa hie.* ¹⁴ Sarini pu zama gua asa, si tozi va bakalia ri sapu korapa hata ia rini si keke dia popoa soti. ¹⁵ Sa popoa pu ele luaria rini hie si namu lopu hite balabala pule hokaria tu rini. Be guana balabala pulea rini, si kote boka ari dia totoso mo pude pule la ia rini si asa. ¹⁶ Ba hata ia tu rini sa popoa Mañauru sapu leleana hola nia sapu hie. Gua asa ke lopu kurekure nia Tamasa si pude poza nia dia Tamasa rini si Asa, sina ele va nama vekoa tu Sa si keke dia popoa.

¹⁷ Pa korapa nana rinañerane si podalae va vukivukihi nia e Ebarahami se Aisake totoso podekia Tamasa si asa. Koe Ebarahami mo ponía Tamasa sa Nana vina tatara, ba tata va vukivukihi nia tu sa sa tuna titekena.* ¹⁸ Zama sa Tamasa koe Ebarahami, “Kote podo vura mae koe Aisake sari na butubutu tie sapu va tatara nia Rau koa goi,” gua.* ¹⁹ Va hinokaria Ebarahami sapu kote boka va toa pulea

---

* ^{11:11} Kaiqa iniliri pule si zama guahe: “Ba pa korapa rinañerane tu te Sera si boka ari tiana si asa, totoso ele kaleqe tu sa. Rañea Sera sapu kote va gorevura ia Tamasa sa Nana vina tatara koa sa.” * ^{11:11} Zen 18:11-14, 21:2 * ^{11:12} Zen 15:5, 22:17, 32:12

* ^{11:13} Zen 23:4; 1 Koron 29:15; Sam 39:12 * ^{11:17} Zen 22:1-14 * ^{11:18} Zen 21:12

mo Tamasa se Aisake, meke pa kaiqa ginugua si hinokara tugo, sapu ele vagi pule nia tugo Ebarahami pa minate se Aisake.

²⁰ Pa korapa rinaⁿeraⁿe si mana ni e Aisake sari Isoa e Zekopi koari na tinozidi rina tiⁿitoⁿa pu kaqu mae vugo repere.*

²¹ Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si mana ni Zekopi sari karua tuna koreo e Zosepa totošo tata mate si asa. Beto asa si kalavarae si asa koasa nana kolu hodu, meke vahesia sa sa Tamasa.*

²² Pa korapa nana rinaⁿeraⁿe si koroto kenu nia Zosepa sa tinaluarae tadi na butubutu Izireli pa Izipi totošo tata sa nana totošo mate. Tozi ni sa si arini pude pana taluarae rini pa Izipi si kaqu paleki rini sari na susurina.*

²³ Pa korapa dia rinaⁿeraⁿe si tomea ri karua tiatamana se Mosese pa korapadi ri ka ⁿeta sidara sipu ele podo sa. Sina dogoria ri karua sapu koburu taguena hola si asa, ke lopu matagutu nia ri kara pude sekea sa vinaturu te Pero.*

²⁴ Pa korapana nana rinaⁿeraⁿe sipu noma sage se Mosese, si korona nia sa si pude ta pozae na tuna koreo sa tuna vineki e Pero.* ²⁵ Ba vizatia sa si pude somana koa ta sigiti turaⁿi sari na tie te Tamasa, hola nia si pude qetuqetu nia sa kinaleana pa totošo papakana mo.

²⁶ Gilania sa sapu pude koa ta sigiti pa laena sa Karisito* si leana hola nia si pude tagoi sari na tinagotago leleadu pa Izipi, sina ele doⁿo va kenue la ia tu Mosese sa pinia pu kote ponu sa Tamasa koa sa vugo repere.

* 11:20 Zen 27:27-29,39-40 * 11:21 Zen 47:31 kamo hinia 48:20 * 11:22 Zen 50:24-25; Ekd 13:19 * 11:23 Ekd 2:2, 1:22 * 11:24 Ekd 2:10-12 * 11:26 Mosese si vizatia pude raⁿea sa Tamasa meke koa turaⁿi sari tie Izireli gua sapu gita si raⁿea se Karisito meke luara pania gita sari tinagotago tanisa kasia popoa.

²⁷ Pa korapa nana rinanerane si luaria Mosese sa popoa Izipi, meke lopu matagutu nia sa sa binugoro tanisa banara pa Izipi ke korona kekere pule si asa guana sapu ele dogoria mo sa sa Tamasa sapu lopu ta dogorona.*

²⁸ Pa korapa nana rinanerane si tavetia Mosese sa inevana Pasova^d, meke tozi ni sa sari na tie Izireli pude siburu ni ehara sipi sari na dia sasada vetu, pude lopu kaqu va matei sa mateana variva mate te Tamasa sari na koburu koreo kenudi tadi na tie Izireli.*

²⁹ Pa korapa dia rinanerane si karovia rina tie Izireli sa Kolo Zinara, guana ene dia pa pepeso popana. Ba sipu karovo luli la gua sa qeto minate pa Izipi, si la lodu mate beto si arini.*

³⁰ Pa korapa rinanerane si huara ta inete sa barana sa popoa Zeriko, sipu beto ene vari likohae nia rina tie Izireli si asa koari ka zuapa rane.* ³¹ Pa korapa nana rinanerane, si lopu tava mate se Rehabi, sa barikaleqe maqota pa Zeriko, sina va kamo valeani sa pa nana vetu sari na tie piko tadi na tie Izireli, ke lopu mate somanae si asa koari na tie pu lopu va hinokaria sa Tamasa.*

³² Esei pule si boka zama ni rau koari na tie ranerane? Ba loke qua toতোso pude vivinei ni sari Qitione, Beraki, Samusoni, Zepita, Devita, Samuela, meke sari doduru poropita tugo.* ³³ Pa korapa rinanerane si varipera va ninira si arini, meke va kilasi rini sari na votiki butubutu. Tavetia rini gua sapu tonoto, ke vagi tugo rini gua saripu va tata ra ni Tamasa, meke kumuhi rini nuzudi sari na laione.* ³⁴ Na nika halaladi ba va matei rini, meke tava

---

* 11:27 Ekd 2:15   * 11:28 Ekd 12:21-30   * 11:29 Ekd 14:21-31   * 11:30 Zos 6:12-21   * 11:31 Zos 2:1-21, 6:22-25   * 11:32 Zaz 6:11 kamo hinia 8:32, 4:6 kamo hinia 5:31, 13:2 kamo hinia 16:31, 11:1 kamo hinia 12:7; 1 Samuela 16:1 kamo hinia 1 Ban 2:11; 1 Samuela 1:1 kamo hinia 25:1   * 11:33 Dan 6:1-27

leseve tugo si arini koari na vedara tadi na dia kana. Kaiqa arini si malohoro tugo, ba tava ninira, meke ta evanae na tie varane pa vinaripera si arini, ke va kilasi rini sari na tie varipera tadi na votiki butubutu.*

³⁵ Pa korapa rinanerane si boka dogori ri kaiqa barikaleqe sari na turana dia pu ele mate meke tava toa pule. Kaiqa pule si lopu hiva ta rupaha koari na dia kana, ba tava mate pa tina sigiti si arini, pude boka toa pule pa keke tinoa tolavaena hola pa Maauru.* ³⁶ Kaiqa arini si tava sisirei, na ta seke hilihiliburuana, meke pusi rini, meke vekoi pa vetu varipusi.* ³⁷ Kaiqa pule si ta gona va mate patu, kaiqa si kubolo ruai rini, meke kaiqa pule si seke va mate ni vedara rini. Na kapu sipi meke na kapu qoti mo si poko ni rini, malana, na ta nonovala, meke ta naqu si arini.* ³⁸ Ene hoboro lamae si arini koari na toqere na soloso qega. Koa mo koari na qoqoro patu, na bae si arini. Sa kasia popoa hie si lopu hosoro pude koa ia rina tie hire. ³⁹ Koa gua koari na dia rinanerane si ta zama valeana si arini, ba lopu ele vagi rini sapu gua va tatara ni sa Tamasa, ⁴⁰ sina ele vizata vekoa Tamasa si keke sirana sapu leana hola koa gita doduru. Ke sa Nana hiniva leleana hola si pude sari na tie ranerane pukerane, meke gita kamahire, si kaqu keke gua tava gotogoto koa Sa.

12

Tamasa sa Tamada

¹ Ke mada luara pani sari na tinitona pu hukata gita, sa natina si sari na sinea pu pusi gita; mada haqala va totoanae la, guana tie pu haqalana pa vinarivose.

* 11:34 Dan 3:1-30 * 11:35 1 Ban 17:17-24; 2 Ban 4:25-37

* 11:36 1 Ban 22:26,27; 2 Koron 18:25,26; Zer 20:2, 37:15, 38:6

* 11:37 2 Koron 24:21

Ura sari na tie ranerane pukerane si guana keke puku vinarigara pu koa pa vari likohaeda sapu va sosodea sa nada rinaerane. ² Mada dono toto la koe Zisu sa nada koimata, meke sa vina gotogotona sa nada rinaerane. Lopu togolo nia Sa sa korosi koa gua sapu sa qinetuqetu si kote tagoa Sa, ke lopu kadaka nia Sa sa minate variva kurekurena pa korosi meke kamahire si ele habotu si Asa pa kali mataona sa habohabotuana Banara te Tamasa.

³ Mi balabala ia sapu gua ele vala pule nia si Asa pa limadi rina tie kaleadi pu kukiti nia si Asa. Ke mi lopu malohoro na mabo pa mia tinoa. ⁴ Ura pa mia vinaripera koasa kinaleana, si lopu ele varipera nono la sapu tata kamo pa minate si gamu. ⁵ Mi lopu mulini nia sa zinama vina ninira mia sapu pozani gamu tuna Sa, sapu zama guahe:*

“Tuqu, mu va avoso toto va tonotigo sa Tamasa.

Mu lopu koa malohoro pa rinaerane, pana avosia goi sa Nana ginegese.

⁶ Sina saripu tataru ni Sa, si va tonoti Sa;

meke saripu pozani tuna Sa, si va kilasi Sa,” gua.

⁷ Mi koa nono koari na tinasigiti pu poni gamu sa Tamamia. Ura gunini gamu na tuna soti sa Tamasa si gamu. Sina loke tie varipodo pa pepeso sapu lopu hite va tonotia sa tuna. ⁸ Be lopu tava tonoto gua ri doduru koburu te Tamasa si gamu, si lopu boka ta pozae na tuna Tamasa si gamu, ba guana koburu podo sirana mia mo.

⁹ Be sari na tamada hokara pa tinoa tini saripu hoke nore va tonoto gita, ba hoke pamaña ni mo gita, si arilaena hola pude pamaña nia gita sa Tamada pa maqomaqo, pude mada vagia sa tinoa hola. ¹⁰ Sari na tamada pa tinoa tini si hoke nore va tonoto gita rini pa toto papakana mo, gua mo sapu leana koa rini. Ba sa Tamasa si nore va

---

* 12:5 Zob 5:17; TTA 3:11-12

tonoto gita, meke tokani gita Sa pude somana tagoa sa tinoa madina koa Sa. ¹¹ Totoso tava tonoto si gita, si lopu hoke qetu nia gita sa vina tonotoda, ba mumudi tu si kote paketia gita sa vuana sa tinoa tonotona meke sa binule. Ura gita sapu va ego sa vina tonotoda, si koa bule na tonoto pa nada tinoa.

Vina Tumatumae na Vina Balau

¹² Ke gua asa, si mi va ninira i sari limamia sapu mabodi, meke sari tunutunu mia sapu malohorodi.* ¹³ Mi ene nono la pa sirana tonoto, pude sarini pu ike si lopu kaqu tava malohoro, ba kote ta salana si arini.*

¹⁴ Mi podeke sisigitia pude koa bule pa doduru tie, meke koa va madi koe Tamasa, ura loke tie si boka dogoria sa Banara be lopu koa va madi si asa. ¹⁵ Mi kopu nia pude loke tie koa gamu si siana nia sa tataru variharupi te Tamasa, meke kote guana linetelete pasana sapu vata evani sari na kinaleadi pu va kolura ia sa tinoa tadi soku tie te Karisito.*

¹⁶ Mi kopu nia tugo pude loke tie koa gamu si evani sari na vinarivosa, babe lopu pamaana nia sa Tamasa, gua se Isoa sapu pa inokorona kekeke hinenahena mo si holuholu nia sa koasa tasina mudina sa nana tinagotago pa pinodo.*

¹⁷ Gilania gamu sapu pa mudina asa si va pulepaho se Isoa, meke hiva ta manae si asa koe Aisake sa tamana, ke tepa ia sa sa minana, ba lopu boka. Ura tasuna pude hobeia e Isoa gua sapu ele evania sa, be vea tepa kabokabo gunia sa sa minana.*

¹⁸ Mi balabala ia si hie, sapu gamu si lopu ele kamo ia sapu gua ele kamo ia ri na tie Izireli pa toqere Saenai pukerane, totosu dogoria rini sa nika hurununa, na huporo

---

* 12:12 Ais 35:3   * 12:13 TTA 4:26   * 12:15 Diut 29:18   * 12:16 Zen 25:29-34   * 12:17 Zen 27:30-40

dudukurumu, meke sa raneboni.* ¹⁹ Avosia rini kabona sa buki, meke sa mamalaiⁿi zinama, ke tepa sari na tie pude lopu zama pule sa Tamasa, ²⁰ sina matagutu hola si arini totošo avosia rini sa mamalaiⁿi sapu zama guahe: “Be na kurukuru ⁿame mo la tiq̄a sa toq̄ere, ba kaqu ta gona va mate patu tugo.”* ²¹ Sa dinonona sa vasina asa si variva matagutu koari na tinoni. E Mosese telena ba zama, “Arau si matagutu hola, ke neneq̄ara qua tu,” gua si asa.*

²² Ba gamu si ele kamo koasa toq̄ere Zaione, sa popoa tanisa Tamasa toana, sapu sa Zerusalem̄a pa Manauru, vasina koa varigara q̄etuq̄etu sari na vuro tina mateana te Tamasa. ²³ Ele kamo si gamu koasa vinarigara tadi na koburu kenudi te Tamasa, saripu ele ta kubere pozadi pa Manauru. Ele mae si gamu koe Tamasa sapu sa tie varipitui tadi doduru tie, meke koari maq̄omaq̄odi ri na tie tonoto pu tava gotogoto. ²⁴ Ele mae si gamu koe Zisu sapu va gorevurana sa vinariva egoi vaq̄ura koasa eharana Sa sapu tava zoloro pude na laeda gita, sapu leana hola nia Sa sa eharana e Ebolo.* ²⁵ Mi balau, pude mi lopu etulia si asa pu korapa tozia koa gamu sa zinama te Tamasa. Ura arini pu korodia avosia se Mosese sa tie pa pepeso ba lopu boka govete nia sa vinakilasa te Tamasa, gua asa ke gita pu koroda avosona si Asa pu zama mae pa Manauru ba loke nada sirana tugo pude govete.* ²⁶ Pukerane pa toq̄ere Saenai si va niu ia Tamasa sa pepeso koasa mamalaiⁿina sa Nana zinama, ba kamahire si va tatara si Asa, meke zama: “Kaqu va niu pulea Rau sa pepeso, ba lopu sa pepeso eke mo, ba sa Manauru tugo,” gua si Asa.* ²⁷ Sa Nana zinama “pulea” si tozia sapu sari na tinitonona pu kuri Sa, sapu boka tava niu, si kote ta vagi palae, pude sari na tinitonona pu

* 12:18 Ekd 19:16-22, 20:18-21; Diut 4:11-12, 5:22-27 * 12:20 Ekd 19:12-13

* 12:21 Diut 9:19 * 12:24 Zen 4:10 * 12:25 Ekd 20:22 * 12:26 Haq

lopu boka tava niu si kote koa hola.

²⁸ Gua asa, ke mada zama leana si gita koe Tamasa, sina ponini gita sa sa butubutu banara sapu lopu kote boka ta huara palae. Mada zama leana, na vahesia sa Tamasa pa sira^{na} sapu variva qetu koa Sa, pa korapa pinama^{na} meke na vina lavata. ²⁹ Ura sa nada Tamasa si guana nika huru^{na}.*

13

Gua Pude Va Qetua sa Tamasa

¹ Mi lopu makudo varivari tatarue, guana tamatasi koe Karisito. ² Mi lopu muliⁿⁱ nia si pude va togai sari na tie maedi pa mia vetu, ura ari kaiqa pu ele tavete gua asa, si va togai rini sari mateana te Tamasa, ba lopu gilania rini.*

³ Balabala i saripu koa pa vetu varipusi, meke sarini pu koa ta sigiti pa ninova^{no}vala, guana sapu somana koa koa rini si gamu pa vetu varipusi meke pa tinasigiti.

⁴ Mani ta pama^{nae} koa gamu doduru tie sa tinoa vinarihaba. Koa tura^{na} sa loamu lopu votiki tie. Ura sarini pu taveti sari doduru vinarivosa meke barabarata si kaqu ta pitu koe Tamasa.

⁵ Mi lopu okoro poata, mi qetu ni mo gua saripu tagoi gamu. Ura zama sa Tamasa pa Kinubekubere Hope: “Lopu kaqu luara panigo Rau, meke lopu kaqu veko panigo Rau,” gua.* ⁶ Gua ke, mada lopu matagutu, ba mada zama va mataqara:*

“Tamasa si na qua tinokae, lopu kaqu matagutu si rau.

Na sa si kote boka tavete nau rina tie?” gua.

⁷ Mi balabala i sari na mia koimata kekenu saripu tura^{na} gamu, sarini pu ele tarae nia sa zinama te Tamasa

* 12:29 Diut 4:24 * 13:2 Zen 18:1-8, 19:1-3 * 13:5 Diut 31:6,8; Zos 1:5

* 13:6 Sam 118:6

koa gamu. Mamu balabala ia tugo gua meke toa na mate si arini, mamu keha luli sari na dia rina η erane. ⁸ E Zisu Karisito si kekeno η o norae, η inoroi, meke vugo repere. ⁹ Gua asa, ke mi lopu va malumi sari na vina tumatumae seadi, pude tura η a va sea gamu koasa sirane to η oto. Sa Tataru variharupi te Tamasa si leana hola pude va η inirai sari na mia tinoa. Ba sari na Tinarae te Mosese pa ginugua la gua pa ginani, si lopu arilaedi, meke loke dia vinaritokae si arini koari na tie pu luli si arini.

¹⁰ Sari na hiama pu va vukivukihi la koe Tamasa koa sa Ipi Hopena pa pepeso, si lopu kaqu somana vagia si keke hinia koasa nada hope. ¹¹ Sa η ati hiama kenukenue tadi na tie Ziu si hoke paleke nuquru ni sa sari na ehara kurukuru koasa Lose Hopena pa Hopena, to η oso tavetia sa sa vina vukivukihi vinulasa sinea tadi na tie, ba sari na tinidi rina kurukuru si ta sulu palae pa sadana sa vasina pu koa ia rina tie pa ipi.* ¹² Kekeno η o gua tugo se Zisu, tava mate si Asa pa sadana sa popoa Zerusalem, ba lopu pa korapa popoa, pude tava via sari na sinea tadi na tie koasa eharana soti.

¹³ Gua asa, ke aria, mada somana luli la koa Sa pa sadana sa popoa, mada la somana kurekure tura η ia si Asa. ¹⁴ Pa kasia popoa hie si loke nada popoa soti si gita sapu kaqu koa hola ninae rane, ke korapa hata ia gita si keke popoa sapu kote tagoa gita vugo repere. ¹⁵ Gua asa, ke mada lopu makudo ponía vinalesi sa Tamasa, pude guana nada vina vukivukihi la koa Sa pa korapana e Karisito, pude tozi helahelae nia sapu na Ba η ara si Asa. ¹⁶ Mi lopu muli η i nia si pude tavete valeana meke variponi la pa tie, ura asa sa vina vukivukihi sapu qetu nia sa Tamasa.

¹⁷ Va tabei sari na mia koimata, mamu taveti gua saripu garununi gamu rini. Ura arini sari na tie sapu lopu magogoso kopu totoko ni sari na mia tinoa, meke

---

* 13:11 Liv 16:27

arini tugo si kote la turu pa kenuna sa Tamasa pa rane vinaripitui pude tozi koa Sa sari na dia tinavete. Be va tabei gamu si arini, si kote qetu si arini koari na dia tinavete. Be lopu gua si lopu boka tavetavete qetuqetu si arini, meke lopu kote ta tokae tugo si gamu.

¹⁸ Mi varavara tokani gami. Ura gilana valeania gami sapu ele evaⁿi gami sari doduru gua pu toⁿoto pude taveti gami meke hiva tavetia tugo koari doduru tiⁿitoⁿa. ¹⁹ Tapa zoⁿazoⁿa atu koa gamu si rau, pude mi varavara toka nau, pude lopu sana kote boka garunu pule atu nau Tamasa koa gamu si rau.

Vinaravara

²⁰ Ele va turu pulea Tamasa pa minate se Zisu Karisito, sapu sa ⁿati Sepati lavata tadigita na Nana sipi, sina koasa eharana sa Nana minate, si ta tokoro va nabu sa Nana vinariva egoi sapu koa hola ninae rane ka rane. ²¹ Gua asa, ke sa Tamasa sapu poni gamu sa binule, si mani ponini gamu sari doduru tiⁿitoⁿa leadi saripu gua ta hivae koa gamu, pude mi boka evaⁿia sa Nana hiniva, meke sa Tamasa tugo si Mani tavetavete pa korapa buloda pa korapa ⁿiniraⁿira te Karisito, pude kaqu toa nia gita sa tinoa sapu gua hiva nia sa Tamasa. Mani tava lavata se Zisu Karisito ninae rane ka rane. Emeni.

Zinama Vina Betobeto

²² Kasa tasiqⁱ koe Karisito, tepa atu gamu rau si gamu pude mi koa va ⁿono, mi va avosia sa inavoso sapu tozini gamu rau hie. Sa leta sapu kubere atu nia rau hie si lopu gelena. ²³ Hiva tozi va avosoni gamu rau sapu sa tasida koe Karisito, se Timote sapu ta veko pa vetu varipusi si ele ta rupaha kamahire. Be guana turei kamo mae sa, si kote luli turaⁿia rau pude atu dogoro gamu.

²⁴ Mi tozia sa qua tataru koari doduru mia koimata, meke koari doduru tie te Tamasa. Sari na tie te Karisito pu mae guadi pa Itali, si va atua sa dia tataru koa gamu.

²⁵ Mani manani gamu sa Tamasa si gamu doduru, Emeni.

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5